

Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu

(Graf 1)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Strom života je zobrazen podle absolutních počtů osob různých rodinných stavů v jednotlivých věkových skupinách.

V České republice k 31. 12. 2010 žilo 10 532 770 osob. Ženy v populaci mírně převažovaly. Představovaly 51 % celkové populace. Do 29 let věku včetně převládali v populaci ČR lidé, kteří ještě nevstoupili do manželství (ve věku 20-24 let bylo více jak 90 % žen a 98 % mužů svobodných, ve věkové skupině 25-29 let bylo svobodných ještě 66 % žen a 83 % mužů).

Ve věkové kategorii 30-34 let byla svobodných více jak třetina žen, v případě stejně starých mužů byl podíl svobodných stále více než poloviční. Až muži ve věku 35-39 let žili z více jak padesáti procent v manželství (odhlédne-li se od pětiletých věkových skupin, získávají osoby žijící v manželství u mužů převahu poprvé ve 32 letech). V případě žen získávají nadpoloviční většinu vdané osoby poprvé ve věku 29 let.

Ve věkové kategorii 40-44 let bylo nejvíce ženatých a vdaných osob, dále rozvedených a teprve na třetí pozici se umístili svobodní, a to nejen u žen, ale i u mužů. V tomto věku bylo svobodných již jen 8 % žen a 16,5 % mužů.

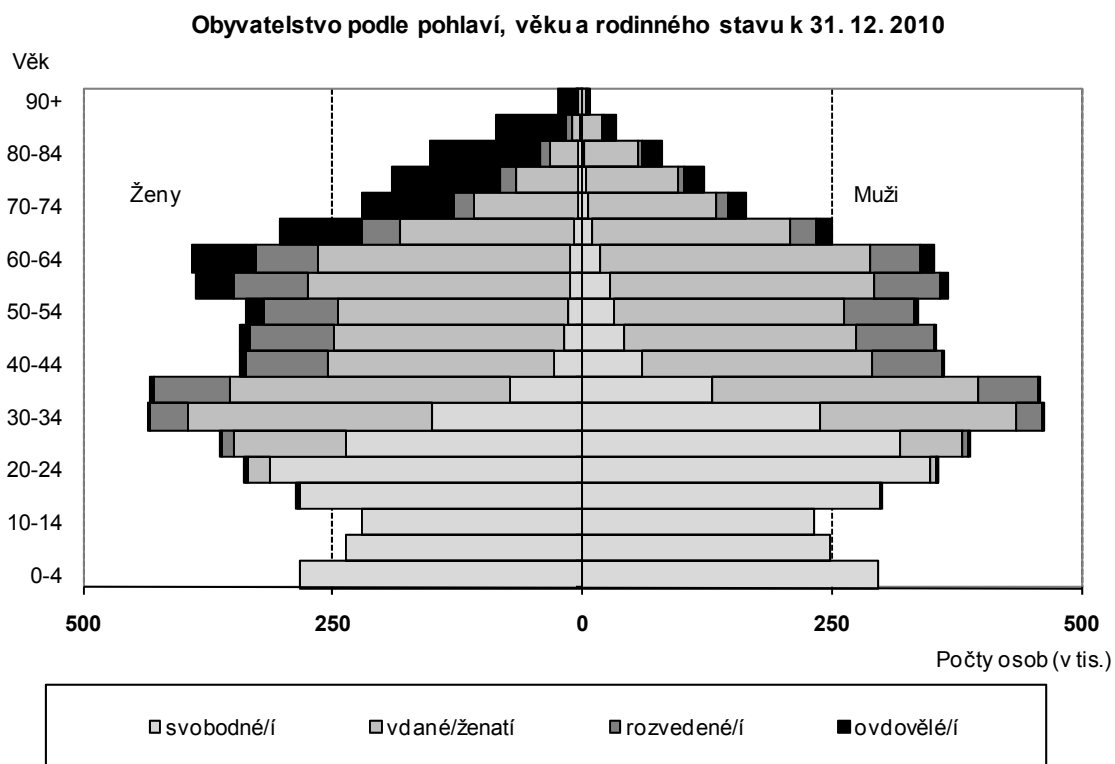
Nejvyšší podíl rozvedených se vyskytuje u žen i mužů ve věkové kategorii 45-49 let, rozvedení zde představovali okolo 24,4 % v případě žen a 21,7 % u mužů.

Od věkové skupiny 50-54 let je patrný nárůst podílu ovdovělých žen. Pro srovnání, u mužů se ovdovělí přes 5 procent dostávají až ve věku 65-69 let.

Ve věku 60-64 let se podíl ovdovělých žen dostal na druhé místo, hned za vdané. U mužů k obdobnému trendu došlo až ve věku 70-74 let.

Ve věku v rozmezí 29-69 let žije nadpoloviční většina žen v manželství. První věkovou kategorií mužů, kdy podíl ženatých klesl pod 50 %, je věk 90-94 let (48 % mužů v tomto věku bylo stále ženatých). Od 75 let věku je nadpoloviční většina žen ovdovělých.

Graf 1

Základní údaje o reprodukčním chování

(Tabulka 1)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Průměrné věky byly vesměs počítány z absolutních čísel ze souboru, k jejich vypočtení tedy nebyly použity váhy v podobě měr (plodnosti, sňatečnosti, rozvodovosti).

Samovolný potrat: spontánní vypuzení plodu před ukončením 28. týdne těhotenství.

Umělé přerušování těhotenství (UPT): legální přerušování těhotenství až do 12. týdne, v případě zdravotních důvodů do 24. týdne těhotenství.

Miniinterrupce: legální ukončení těhotenství do 7. týdne u prvorodičky a do 8. u druhorodičky.

Zvláště se pak vyčleňují potraty následkem úrazu či potraty v důsledku kriminálního činu (znásilnění) a uměle ukončená mimoděložní těhotenství.

Z hlediska reprodukčního chování je nejcitelnější změnou mezi roky 1993 a 2010 posun průměrného věku snoubenců při prvním sňatku a průměrného věku prvorodiček do vyššího věku.

Průměrný věk při uzavření prvního sňatku se u nevěst zvýšil ve sledovaném období z 23 na 28 let, v případě ženichů z 25 na 31 let.

Průměrný věk prvorodiček vzrostl z necelých 23 na necelých 28 let. Podíl matek do 18 let ze všech matek klesl pod jedno procento, zároveň se zvýšil podíl matek starších 40 let včetně. Matky ve věku 40 a více let představovaly v roce 2010 téměř 2 % všech matek.

Výraznou změnou oproti roku 1993 je také nárůst podílu dětí narozených mimo manželství. V roce 1993 se jednalo o 12,7 % všech narozených, v roce 2004 o 30,6 % a v roce 2010 již o 40,3 % narozených dětí. Děti narozené prvorodičkám tvořily v roce 2010 téměř 60 % všech dětí narozených mimo manželství a přibližně polovina dětí narozených prvorodičkám byla nemanželských.

Úroveň úhrnné plodnosti je stále velmi nízká, i když v posledních letech vykazuje mírný nárůst. Přesto je trvale hluboko pod hranicí 2,1, při jejímž překročení je možné očekávat populační růst, a nic nenasvědčuje tomu, že by se tato situace v nejbližších letech změnila.

Po nárůstu umělých přerušování těhotenství po liberalizaci potratové legislativy dochází od roku 1993 k poklesu počtu indukovaných potratů (uměle přerušovaných těhotenství) i měr indukované potratovosti. Projevily se zde hlavně dostupnost moderních antikoncepčních přípravků a osvěta v jejich používání.

V roce 1993 bylo evidováno 70 634 případů umělého přerušování těhotenství a 57 938 miniinterrupcí, do konce devadesátých let došlo v případě obou početních údajů k radikálnímu poklesu, v roce 2010 bylo zjištěno 23 998 indukovaných potratů a 17 797 miniinterrupcí.

Úhrnná míra indukované potratovosti klesla od roku 1993 z hodnoty 1,0 k úrovni 0,3.

Zvýšily se průměrný věk při rozvodu, průměrná délka trvání manželství při rozvodu a mírně i průměrný věk při ovdovění.

Naopak mírně sestupný trend zaznamenal podíl vdov na sto vdovců.

Tabulka 1

Základní údaje o reprodukčním chování

Základní údaje o reprodukčním chování		1993	2004	2007	2010
Průměrný věk při prvním sňatku	nevěsta	23,2	26,3	27,4	28,2
	ženich	25,4	29,0	30,1	31,0
Průměrný věk při sňatku	nevěsta	24,8	29,8	30,8	31,7
	ženich	27,9	32,7	33,8	34,9
Úhrnná plodnost	x	1,7	1,2	1,4	1,5
Podíl matek do 17 let včetně ze všech matek	%	1,8	1,0	0,7	0,7
Prům. věk matky při naroz. 1. dítěte	x	22,6	26,3	27,1	27,6
Prům. věk matky při naroz. dítěte	x	25,0	28,3	29,1	29,6
Podíl dětí narozených mimo manželství	%	12,7	30,6	34,5	40,3
Samovolné potraty	abs. počty	13 228	12 402	14 102	13 981
UPT (umělá přerušeni těhotenství)	abs. počty	70 634	27 574	25 414	23 998
Miniinterrupce	abs. počty	57 938	21 715	19 201	17 797
Úhrnná míra indukované (umělé) potratovosti	x	1,0	0,4	0,3	0,3
	manželka	33,3	37,3	38,4	39,4
Průměrný věk při rozvodu	manžel	36,1	40,0	41,2	42,3
	x	10,5	13,4	14,0	14,4
Prům. délka trvání manž. při rozvodu v letech	vdova	63,5	66,0	67,0	67,9
	vdovec	68,2	70,0	70,7	71,6
Počet vdov na 100 vdovců k 31.12.	x	562,2	543,1	531,7	519,8

Plodnost a indukovaná potratovost podle věku

(Graf 2)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ
(data za roky 1993, 2001, 2004 a 2010)

Plodnost a umělou (indukovanou) potratovost podle věku (specifické míry plodnosti a umělé potratovosti) lze vypočítat jako podíl živě narozených dětí, respektive počtu UPT ženám v konkrétním věku a středního stavu žen v tomto věku. Děti narozené matkám mladším 15 let nebo starším 49 let (dokončených let, tj. věk matky při jejich posledních narozeninách) se pro účel výpočtu připočítávají k dětem narozeným patnácti nebo devětačtyřicetiletým matkám. Stejně tak tomu je v případě indukovaných (umělých) potratů.

Míry plodnosti zaznamenaly od roku 1993 dva podstatné trendy. Jednak se maximální hodnoty přesunuly do výrazně vyššího věku žen a jednak došlo k jejich poklesu, i když v posledních letech došlo k mírnému růstu.

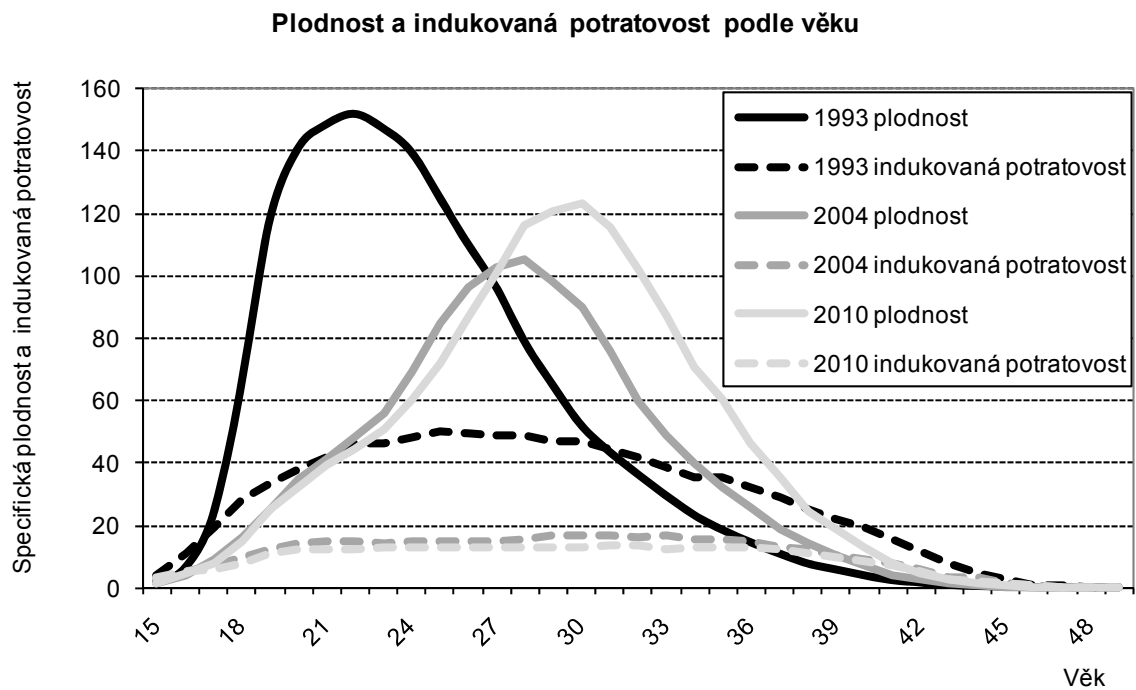
V roce 1993 byla nejvyšší hodnota měř plodnosti zjištěna u matek ve věku 22 let. Představovala 151,6 dětí v průměru na 1000 žen středního stavu.

V roce 2004 byl již patrný posun. Maximální hodnota měř plodnosti dosahovala úrovně 105,3 a byla zjištěna u matek ve věku 28 let.

V roce 2010 se maximum měř plodnosti přesunulo do věku 30 let, jednalo se o 122,9 dětí v průměru na 1000 žen středního stavu.

Míry indukované potratovosti byly v roce 1993 relativně vysoké, nejvyšší hodnotou (50,2) se vyznačoval věk 25 let. Již během devadesátých let došlo k výraznému poklesu indukované potratovosti, a to v každém věku. V roce 2004 již míry indukované potratovosti v žádném věku žen nepřesahovaly hodnotu 20,0, v roce 2010 pak byly vesměs nižší než 15,0. Nejvyšší hodnota (13,6) byla zjištěna ve věku 32 let.

Graf 2

První sňatky podle věku snoubenců

(Tabulka 2)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Redukované míry prvosňatečnosti se vypočítají jako podíl prvních sňatků a středního stavu obyvatelstva bez ohledu na rodinný stav.

Od roku 1993 došlo k významnému poklesu početního stavu ženichů i nevěst. V roce 1993 bylo evidováno 51 319 ženichů a 51 450 nevěst, v roce 2010 to bylo již pouze 34 414 ženichů a 34 734 nevěst. Významný pokles prvních sňatků nastal především v nejmladší věkové skupině, do 19 let. V roce 1993 uzavřelo první manželství 20 105 nevěst a 5 809 ženichů mladších 20 let. Oproti tomu v roce 2010 se v této věkové kategorii vdávalo či ženilo poprvé 573 nevěst a 104 ženichů. Trend, že se ženy poprvé vdávají s postupem let ve vyšším věku, potvrzuje i kategorie 20-24 let, kde v roce 1993 uzavřelo první sňatek 24 770 žen, v roce 2010 jich bylo již jen 7 376.

K výraznému početnímu nárůstu nevěst došlo hlavně ve věkových skupinách 25-29 let (v posledních letech se jedná o modální, nejvíce početně zastoupenou věkovou kategorii u prvních sňatků žen i mužů) a 30-34 let.

Fakt, že se první sňatky nejen přesouvají do vyššího věku snoubenců, ale snižuje se i jejich intenzita, podtrhují míry prvosňatečnosti.

V roce 1993 figurovala věková kategorie do 19 let v mírách prvosňatečnosti u nevěst na druhém, u ženichů na třetím místě. Na tisíc osob středního stavu tehdy v tomto věku připadalo 45 nevěst a 12 ženichů (pro srovnání v roce 2010 se jednalo o 2 nevěsty a 0,3 ženichů na 1000 osob středního stavu).

V roce 1993 byla nejvyšší intenzita prvosňatečnosti zjištěna ve věku 20-24 let. V této kategorii připadalo 75 ženichů a 68 nevěst na sto mužů, respektive žen středního stavu.

V roce 2010 dosahovaly ve stejném věku míry prvosňatečnosti 22 nevěst na 1000 žen a 8 ženichů na 1000 mužů středního stavu. Zároveň byly nejvyšší míry prvosňatečnosti zjištěny o pětiletou kategorii výše (ve věku 25-29 let). Zatímco v případě ženichů si míry v této věkové kategorii v podstatě udržely podobnou úroveň mezi 32-34 ženichy na 1000 mužů středního stavu, u nevěst došlo k nárůstu ze 14 na 45 nevěst na 100 žen středního stavu. Na třetí místo co do intenzity prvosňatečnosti se v případě ženichů i nevěst dostala věková kategorie 30-34 let.

Tabulka 2

Redukované míry prvosňatečnosti podle věku (na 1000 žen/ mužů)

Věk	1993		2005		2007		2008		2009		2010	
	ženich	nevěsta	ženich	nevěsta	ženich	nevěsta	ženich	nevěsta	ženich	nevěsta	ženich	nevěsta
-19	12,5	45,2	0,7	3,8	0,6	3,3	0,6	3,3	0,5	2,7	0,3	2,2
20-24	74,8	67,8	14,8	34,6	13,4	32,4	13,0	32,6	11,3	28,6	9,3	23,7
25-29	33,6	13,9	42,7	45,0	42,8	47,9	44,2	52,1	39,2	47,4	34,0	44,9
30-34	8,9	3,4	23,5	12,2	25,6	14,7	28,8	16,9	26,6	16,5	25,9	17,3
35-39	2,9	1,0	6,1	2,3	7,3	2,6	8,5	3,1	8,2	3,3	8,7	3,5
40-44	1,1	0,4	2,1	0,5	2,2	0,7	2,6	0,8	2,4	0,7	2,5	0,7
45-49	0,5	0,3	0,9	0,3	1,0	0,3	1,1	0,4	0,9	0,3	1,0	0,3
50-54	0,4	0,1	0,5	0,1	0,4	0,2	0,5	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2
55+	0,5	0,3	0,5	0,2	0,5	0,2	0,5	0,2	0,7	0,2	0,6	0,2

Cizinci podle nejčastějších občanství a věku

(Graf 3)

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie – k 31. 12. 2010

V počtu cizinců jsou zahrnuti všichni cizinci s povolením k trvalému, dlouhodobému a přechodnému pobytu a vízy nad 90 dní.

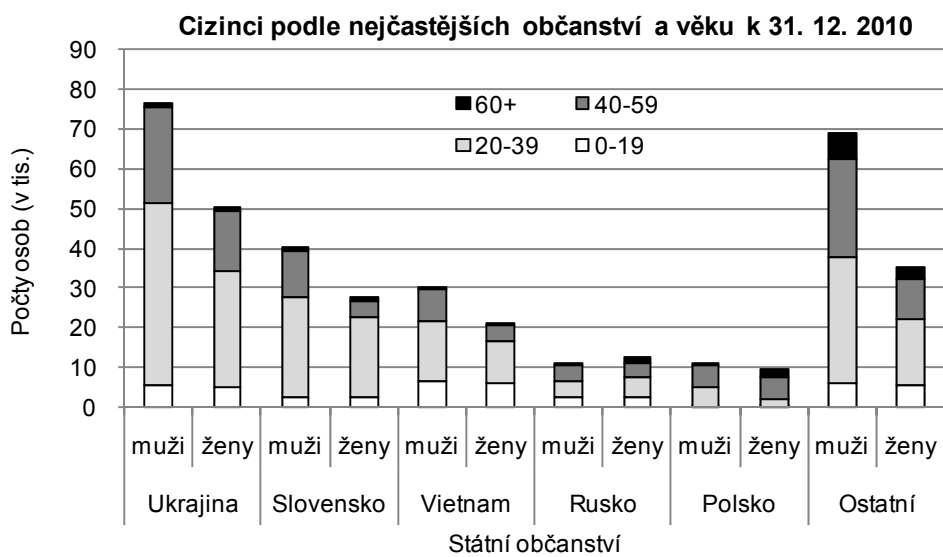
K 31. 12. 2010 žilo v České republice 424 291 cizinců. Podíl žen představoval mezi těmito cizinci 42,4 %.

Nejvyšší podíl ze všech cizinců na území ČR zaznamenali občané Ukrajiny (29,3 %), na druhé pozici figurovaly osoby s občanstvím Slovenska (16,9 %), třetí místo potom patřilo občanům Vietnamu (14,2 %). Osoby s občanstvím Ruska tvořily 7,5 % a s občanstvím Polska 4,3 % cizinců v ČR. Ostatní cizinci na území ČR představovali 27,8 % všech cizinců na našem území.

V rámci pěti nejčastějších občanství cizinců na území ČR převažovaly ženy nad muži v případě občanů Ruska (ženy zde představovaly 54,0 % občanů Ruska) a Polska (ženy se na celkovém počtu cizinců s občanstvím Polska podílely 53,0 %). Nejvyšší převaha mužů byla zjištěna u cizinců s občanstvím Vietnamu, podíl mužů mezi těmito cizinci byl 59 %. Podíl žen mezi cizinci mimo 5 nejčastějších občanství činil 35,6 %.

Osoby s občanstvím Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu na území ČR spadaly nejčastěji do věkové kategorie 20-39 let, a to v případě obou pohlaví. Muži s občanstvím Ruska a ženy i muži s občanstvím Polska pobývající v ČR byli nejvíce zastoupeni ve věku 40-59 let. Věková struktura těchto cizinců je výrazně mladší než věková struktura celé populace.

Graf 3

Zaměstnanost cizinců podle zemí původu

(Tabulka 3)

Zdroj: MPSV ČR-SSZ, MPO ČR

Data jsou k 31. 12. 2010. Zaměstnanými cizinci se rozumí cizinci evidovaní na úřadech práce a cizinci s platným živnostenským oprávněním.

K 31. 12. 2010 bylo na území ČR zjištěno celkem 306 350 zaměstnaných cizinců, kde zastoupení žen představovalo 33,2 %. Z 215 367 cizinců evidovaných na úřadech práce tvořily ženy 34,8 %, mezi cizinci s platným živnostenským oprávněním bylo 29,3 % žen. Živnostníků byla mezi cizinci necelá třetina (29,7 %).

Zatímco mezi zaměstnanými cizinci ze zemí Evropské unie převažují výrazně evidovaní na úřadech práce (92,2 % zaměstnaných cizinek a 86,9 % zaměstnaných mužů cizinců ze zemí EU bylo evidováno na úřadech práce), u cizinců ze zemí mimo EU je poměr živnostníků a evidovaných na úřadech práce zhruba vyrovnaný. Rozdíl je zde podle pohlaví, kdy podíl živnostnic ze všech žen mimo EU je o přibližně deset procentních bodů nižší než podíl živnostníků v případě mužů mimo EU.

Více než 90 % zaměstnaných občanů Vietnamu a 41 % zaměstnaných občanů Ukrajiny na území ČR bylo živnostníky, zaměstnaní občané Slovenska, Polska a Bulharska zaznamenali podíl živnostníků vesměs nižší jak 12%.

Tabulka 3

Zaměstnanost cizinců podle zemí původu

Země	Zaměstnaní cizinci, celkem				V tom:							
					Živnostníci				Evidovani úřady práce			
	celkem	muži	ženy	% žen	celkem	muži	ženy	% žen	celkem	muži	ženy	% žen
Cizinci celkem	306 350	204 726	101 624	33,2	90 983	64 334	26 649	29,3	215 367	140 392	74 975	34,8
EU/ EHP/ ESVO, celkem	162 529	111 712	50 817	31,3	18 534	14 589	3 945	21,3	143 997	97 124	46 873	32,6
Ostatní země, celkem	143 821	93 014	50 807	35,3	72 449	49 745	22 704	31,3	71 370	43 268	28 102	39,4
Slovensko	111 406	73 021	38 385	34,5	10 681	8 568	2 113	19,8	100 727	64 454	36 273	36,0
Ukrajina	71 878	45 426	26 452	36,8	29 739	20 275	9 464	31,8	42 139	25 151	16 988	40,3
Vietnam	36 296	24 829	11 467	31,6	33 164	22 656	10 508	31,7	3 132	2 173	959	30,6
Polsko	20 657	15 410	5 247	25,4	1 608	1 060	548	34,1	19 049	14 350	4 699	24,7
Bulharsko	6 702	4 653	2 049	30,6	1 035	810	225	21,7	5 667	3 843	1 824	32,2
Ostatní	59 411	41 387	18 024	30,3	14 756	10 965	3 791	25,7	44 653	30 421	14 232	31,9

Domácnosti celkem a domácnosti jednotlivců podle vzdělání osob v čele

(Tabulka 4)

Zdroj: Šetření EU SILC, 2010, ČSÚ

Domácnost jednotlivce tvoří právě jedna osoba. Na rozdíl od cenzů zde nejsou zahrnováni podnájemníci, apod. Údaje jsou počítány za domácnosti, nikoli za osoby.

V roce 2010 bylo zjištěno celkem zhruba 4 150 tisíc domácností. Domácnosti jednotlivců tvořily necelou čtvrtinu všech domácností (23,5 %). V čele těchto domácností stály většinou ženy. V čele téměř čtvrtiny všech domácností stály osoby starší 65 let.

V domácnostech celkem i domácnostech jednotlivců převažovaly v případě mužů stojících v čele domácností osoby s výučním listem a v případě žen osoby s maturitou a nástavbovým studiem, tak jako je tomu v celé populaci. Odlišnou strukturu podle vzdělání měly ženy stojící v čele domácností jednotlivců starších 65 let. Domácnosti samotných žen starších 65 let měly téměř ze 37 % v čele ženu s maximálně základním vzděláním. V případě mužů domácnosti pětadesátiletých a starších s maximálně základním vzděláním představovaly 15 % domácností takto starých mužů.

Tabulka 4

Domácnosti celkem a domácnosti jednotlivců podle vzdělání osob v čele (v %)

Vzdělání osoby v čele	Domácnosti celkem		Z toho: Domácnosti jednotlivců		V tom:			
					Domácnosti jednotlivců			
	ženy	muži	ženy	muži	méně než 65 let		65 a více let	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
základní (vč. neukončeného)	23,1	6,7	27,8	9,6	15,4	7,4	36,7	14,6
nižší střední, vyučení	31,2	46,2	30,0	40,3	28,3	40,9	31,2	38,9
úplné střední, nástavbové, pomaturitní	33,7	30,6	31,2	31,6	38,8	32,7	25,8	29,1
vyšší odborné, bakalářské,	1,8	2,3	1,6	3,0	2,8	4,0	0,7	0,8
vysokoškolské a doktorské	10,2	14,2	9,4	15,4	14,7	14,9	5,6	16,6